

Nové pohlaví a nové toalety. Školáci dostali na výběr

PLASY Nebinární toalety, což znamená, že nejsou výlučně mužské ani ženské, zřídilo nedávno Gymnázium a střední odborné učiliště v Plasích na Plzeňsku. Na sociálních sítích budí tento krok rozporuplné reakce. Vedení školy si ale za svým rozhodnutím stojí a vysvětluje ho tím, že je vyjádřením respektu k dětem.

„Ve škole máme pár studentů, kteří si změnil pohlaví, proto jsme to udělali,“ odpověděla ředitelka školy Markéta Lorenzová na otázku MF DNES, proč k toaletám pro ženy a muže přidali další. Podrobnosti o jejich využití uvést nechtěla s tím, že je to důvěrné.

Nápad na zřízení genderově neutrálních toalet podle ředitelky nevzešel od studentů, ale od učitelů, kterým šlo o to, aby se žáci cítili ve škole dobře. „Někdo to může odsuzovat, ale škola je tu i od toho, že má naplňovat potřeby žáků,“ zdůraznila Lorenzová.

Na Facebooku se ke genderovým otázkám dost často vyjadřuje i lékař a starosta plzeňských Radčic Rolando Arias. „V situacích, kdy by měl vypomoci psychiatr, pro nemocné vytvoříme nebinární toaletu,“ napsal již před časem.

Pro MF DNES nyní upřesnil, že dítě, které pociťuje jinou sexuální orientaci, vyžaduje maximální citlivost a musí se mu věnovat maximální péče, aby se mu pomohlo. Přesné diagnostice, aby se odlišilo, jestli pocit jiné sexuální orientace není příznakem problémů v rodině, stresu či jiných faktorů, podle něj ale často brání současný nedostatek dětských psychiatrů. „Drtivá většina poruch se proto neřeší,“ dodal.

Pražská škola International School of Prague dala žákům možnost výběru, zda půjdou na toalety pro muže, ženy, nebo na genderově neutrální, již před několika lety. (jis)

Pro všechny. Stále častější značky na toaletách. Ilustrační foto: archiv

Počasí

Liják vyplavil domov seniorů

Velmi dramatickou noc prožili na včerejšek senioři v domově v Trninci - Oldřichovicích. Při prudkých lijákových větších bytů vytopila voda, která se dovnitř dostala skrz právě opravovanou střechu. „Přes střechu voda protékla do bytů. Senioři se v noci podařilo přesunout do méně zasažených míst domova,“ řekl mluvčí Trnince Stanislav Cieslar o objektu ze sedmadvaceti byty a jedenapadesáti klienty. V regionu se po deštích rozlily vodní toky a zřítily se lávka pro chodce a cyklisty nad řekou Olší. (IDNES.cz)

INZERCE

Koupím

Soudní znalec zdarma ocení obrazy, známky, dopisy, pohledy, mince, bankovky. Sbírký i jednotlivosti též rád koupím a platím nejvyšší ceny. Ihned, profesionálně, 24 hodin denně. Tel: 608709299

Stříbrné přibory. T: 602366831

Pianino nebo křídlo. 602366831

Hodinář-sběratel koupí jakékoli náramkové a kapsné hodinky a staré hodiny i nejdoucí a vše po hodinářů. T: 608868313

TERA-VARI, MF-70, TZ4K, MT8 koupím T: 603 897 100

Častější a horší. Alergie trápí stále víc Čechů

Pyly, ovoce, mléko, zvířata i léky. Bouřlivé reakce postihují nečekaně i dospělé

Ilustrační foto: Shutterstock

Kamila Jušková
spolupracovnice
MF DNES

Každý třetí Čech trpí alergiemi. Konkrétně alergická rýma trápí už 2,5 milionu lidí a astma milion. Další 800 tisíc lidí se podle Svazu zdravotních pojišťoven potýká s atopickým ekzémem, 400 tisíc pak s alergiemi na potraviny. „Letos navíc začala pylová sezona o měsíc dříve,“ řekl MF DNES primář Oddělení alergologie a klinické imunologie Fakultní nemocnice Ostrava Jaromír Bystron. Aktuálně podle něj alergici nejvíce reagují na trávy, jako je srha, jilek, bojíněk, ale i obilí.

Traviny potrápí alergiky podle Bystroně minimálně do půlky prázdnin, pak nastoupí podzimní alergen, zejména pelyněk a ambrozie. Bouřlivé reakce ale u lidí vyvolává stále víc věcí než jen rostliny a alergiků každoročně přibývá. „Je to tím, že jsme zvyklí na každou běž-

nou infekci brát antibiotika a vše příliš dezinfikujeme. Náš imunitní systém pak nereaguje, jak by měl,“ říká alergolog Tomáš Rohovský z kliniky Hornmed. Stále více lidí je alergických na různé potraviny nebo hmyz. Tím, jak přibývá pacientů, prodlužují se i čekací doby u lékařů. „U nás je to více než půl roku na první vyšetření,“ dodává Rohovský.

Nové alergické reakce se objevují i u dospělých, kteří dosud žádné potíže neměli. To je případ i čtyřicetileté Hany Málkové z Prahy, která začala mít prudké otoky a ztížené dýchání po plísňových sýrech. „Nikdy předtím mi to nevadilo, ale poslední dva roky stačí trochu nivý nebo hermelínu a oteče mi patro a pak přijdou křeče a zvracení,“ popsala.

Ohrožené děti

„Přibývá také alergií na exotické potraviny, jako je ananas, kiwi nebo mořské plody, které u nás nebyly dřív tak dostupné,“ popisuje Bystron. „Co do závažnosti v tuzemsku stále ale převažují domácí potra-

viny. Jde zejména o alergii na bílkovinu kravského mléka, vaječný bílek, ořechy či mák,“ dodává. Podstatně podle něj je, aby si lidé uvědomili, že nestačí si koupit tabletku. Je třeba se alergenům pokud možno vyhýbat a přizpůsobovat se i počasí.

„Problémy budou stále častější. I Světová zdravotnická organizace očekává, že za pět let už může nějakou formou alergie trpět v rozvinutých zemích polovina populace,“ popisuje lékařka Ludmila Plšková, expertka Svazu zdravotních pojišťoven ČR. Je to podle ní vidět i u dětí, které mají obtíže mnohem častěji než předchozí generace: zatímco například astmatiků je mezi dospělými kolem osmi procent, mezi dětmi druhého stupně přes jedenáct.

Podle Státního zdravotního ústavu (SZÚ) je počet alergiků výrazně vyšší u chlapců než u děvčat. „Pokud jde o jednotlivé diagnózy, vyšší výskyt u chlapců byl zejména u respiračních forem alergie - astmatu a alergické pylové rýmy,“ sdělila MF DNES lékařka Jana Kratěnová

z Centra zdraví a životního prostředí SZÚ. Podle ní se zejména alergie na potraviny vyskytují u dětí už v raném věku a celkem jich jimi trpí asi tři procenta. „Různé druhy ovoce, jako je kiwi, citrusy, jablka nebo jahody, dále zelenina, zejména rajčata, ořechy, mléčné výrobky a čokoláda,“ vyjmenovává nejčastější zdroje potíží.

U pacientů se mohou vyskytovat i takzvané zkřížené potravinové alergie, kdy imunitní systém reaguje na určité potraviny, jejichž složky se podobají látkám obsaženým v pylích. Pokud má třeba pacient bouřlivé reakce na pyl břízy a lísky, může být citlivější i na jablka, hrušky či lískové ořechy.

Nové alergie

Přibývá také alergií na domácí zvířata u lidí žijících v bytech, a to i proto, že koncentrace zvířecích alergenů v uzavřených prostorech je až stonásobně větší než při kontaktě na venkově či ve venkovním prostoru. V posledních letech léka-

ři popisují i častější alergické reakce na takové obyčejné věci, jako je třeba chlad. Lidem při přechodech z tepla do zimy nebo po užití studené vody červená a praská kůže... Někdy i otečou rty nebo jazyk.

Lidé jsou také citlivější na různé chemické přísady či léky. „U starších lidí narůstá množství různých nežádoucích reakcí na léky, jichž se používá stále více. Často se považují za alergie, ale typický alergický mechanismus u většiny těchto reakcí není. Jedná se spíše o působení jednotlivých léků nebo jejich vzájemné interakce na poruchu trávení a zažívání, které pak mají projevy na kůži, například kopřivky či otoky,“ říká Bystron.

Efektivnější léčba

Celkové roční výdaje na léčbu alergií a astmatu se podle Svazu zdravotních pojišťoven pohybují okolo čtyř miliard korun. Tato suma zatím neroste. Důvodem je, že se daří léčit efektivněji. Kromě symptomatické léčby, která potlačuje příznaky, je k dispozici stále více léčiv z oblasti alergenové imunoterapie.

„U pacienta, který je stabilizovaný, podáváme alergen injekční formou - nejčastěji u alergií na bodnutí hmyzem - nebo ve formě kapek či tablet rozpustných pod jazykem v případě alergií na pyly. Navozujeme tak u pacientů postupnou toleranci k uvedeným alergenům,“ popisuje Bystron.

Objevují se i zcela nové léky zaměřené především na konkrétní typy průduškového astmatu. Jedná se o takzvanou biologickou léčbu, kdy se podávají takzvané monoklonální protilátky. Tato terapie je však cenově náročná pro pojišťovny, a proto omezená jen pro určité pacienty.

Podle lékařů souvisí zvyšující se citlivost lidí s přehnanou sterilitou v posledních letech. „Lidé stále více vše dezinfikují, bojuje se proti bakteriím, mikrobům a nečistotám na všech úrovních. Předtím ale měly svůj pozitivní efekt v tom, že přirozeně stimulovaly imunologický systém,“ tvrdí předseda České společnosti alergologie a klinické imunologie Petr Panzner.

Hlavní předpoklad pro rozvoj alergií je podle odborníků nicméně v genech. „Téměř 60 procent populace v sobě nese geny pro vznik alergie. Na to, zda se alergie na základě genetického pozadí projeví, má vliv především vnější prostředí, tedy to, co vdechujeme či jíme,“ popisuje Bystron.

Děti zachraňují nářečí. Díky nahrávkám

Děti se mohou podílet na uchování pestrých podob nářečí. Odborníci si je přizvali k výzkumu, aby vyzpovídaly starší generaci. Ve vědecko-soutěžním klání sesbíraly nahrávky z padesáti lokalit, jejich poslech zabere více než den.

„Tu se narodila nejmladší sestra. My sme nemeli chalupu, my sme chodili - jak včil tomu pravijo - do najmu, za nas se pravilo do ferstla. Najstarša sestra se narodila tu kusek na Zahradni cestě, to tež byli jaciši příbuzni od mamy, kde tata s mamu bydleli. Potom se mušeli vystěhovat. Ja jsem se narodila v jedne izbě na statku, čtyri jsme tam bydleli,“ vypráví osmdesátiletá žena ze Štěpánkovic na Opavsku.

Slezské nářečí, která automaticky při hovoru používá, je jedním z těch, která studenti zachytili. Dohromady 21 škol letos vypomáhalo odborníkům z Ústavu pro jazyk čes-

ký Akademie věd s mapováním dialektu. Záznam rozhovorů, které mladí lidé vedli nejčastěji s prarodiči, odeslali do soutěže Staň se superdialektologem.

„Do klání se zapojilo 64 mladých odvažlivců. Podařilo se jim získat 114 nahrávek z různých koutů České republiky s celkovou stopáží 27 hodin 6 minut a 25 sekund,“ vyprávěla Marta Šimečková, která soutěž koordinuje.

Odborníci pak vybrali kratší úseky rozhovorů, které zapracovali do digitální mapy. Ukázky z ní jsou dostupné na webu jamap.cz i na zpravodajském portálu IDNES.cz. „Reprezentují jak tradiční nářeční vrstvu, tak běžně mluvený jazyk,“ podotkla Šimečková s tím, že kompletní záznam je uložený v Archivu zvukových záznamů nářečních promluv pro další vědecké využití.

„V naší škole se tohoto úkolu chopili žáci, kteří navštěvují v osmém ročníku volitelný předmět mediální výchova. Zpočátku byli rozpačití a mysleli si, že úkol nezávládnou, ale nakonec vše dobře dopadlo. Ve škole si připravili otázky a vyzkoušeli si nahrávání rozhovorů mezi sebou. A pak vyrazili do penzionu pro důchodce v Rosicích, navštívili je přímo v jejich pokojích. Při povídání se dozvěděli něco z dřívějšího života,“ popsala za Základní školu Rosice Jana Odehnalová.

Ačkoli zhruba půlhodinové nahrávky nepoživá-

li profesionálové, pro jazykovědce jsou i tak cenné, rozšiřují díky nim fonotéku nářečních promluv.

Jak na přepis?

Mapu vytváří s dialektology specialisté na interaktivní mapové zobrazování z Univerzity Palackého v Olomouci a odborníci na automatické rozpoznávání řeči z Vysokého učení technického v Brně. V dalších letech se bude mapa doplňovat i dalšími nahrávkami.

Pro vědecké práce je ale často nezbytné použít i přepis řeči. To je u některých nářečí problém. Vědci používají speciálních znaků - třeba pro měkké m (ve slově město) se používá „m“ , pro dlouhé r (ve slově trní) se používá „ř“.

Jenže přepis si žádá spoustu času. A tak si odborníci vyvíjejí pomocníka. „Aktuálně pracujeme na vývoji rozpoznávače řeči, který bude adaptovaný pro generování transkriptce nářečí z nahrávek. Protože některá česká nářečí mají blízko k polštině a slovenštině, chceme vyvíjet rozpoznávač zahrnující tyto jazyky pro přesný folklorní automatický přepis. Využití ho mohou třeba i historici nebo etnologové,“ informovala Šimečková. (mls)

Vysvětlivky: kredenciální roba - rozložita, statná žena (Knínice, okres Blansko); dobrócký pecivály - chutné, dobré bučky z bramborového těsta plněné povídly (Sudice, okres Třebíč); hrudovat se (Harrachov), puckovat se (Šumperk) i puškovat se (Náchod) jsou výrazy pro koulování se ve sněhu.

kredenciální roba

dobrócký pecivály

hrudovat se, puckovat se, puškovat se